

7. Pri pogorišču.

Kaj tako me gledaš milo,
Ptica, iznad suhih vej?
Vem, da sem si se vrnila
Polna upov in nadej.

Kraje lepe si preplula,
Zrla mnoge si ljudi,
A spoznala si, da takih,
Kot so tu, za tebe ni.

Kaj tako me gledaš tožno?
Dom, kaj ne, pogrešaš tu?
O, le tiho, ptica moja,
Tu ni prejšnjega miru.

Dom moj ogenj mi razdél je,
Gnezdo tvoje razdejal,
Le odleti zdaj od todí,
Tukaj bodem sam ostal.

Hiti, svoje gnezdo lično
Kam drugam sedaj pripni,
Ni še nov mi dom sezidan
Tu kjer zibel tekla mi.

Ko pomlad pa zopet v drugo?
Mí priromaš v rojstni kraj?
V novi hiši naju srečna
Mir poprejšnji združi naj!

Andr. Rapè.

Petránova Ljudmila.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Konec.)

IV.

Naslednji dan se je začel z lepim, jasnim jutrom. Milijoni kapljic so odsevali z rosne trave po livadah in senožetih, odsevali so tudi s cvetic na malem vrtiču poleg Petranove hiše, ki je pa menda danes zadnji dan Petranova. Ljudmila ni mogla drugače, kot da je šla med svoje ljubljenske na vas. Pogledala je vsako prav od blizu, kakor bi ji hotela povedati, da se hosta kmalu morali ločiti. Dostikrat prej je odmevalo v tem času izmed malih gredic veselo petje, a danes nisi slišal glasa. Lepota poletnega jutra, prijetna vonjava in veličastno božje solnce niso imeli danes toliko moči do njenega srca kot tiha, moreča skrb in žalost. Otožno se je ozrla čez ograjo proti Korenovi hiši, viru vsega zla in žalosti v njeni duši. Takoj za ograjo je opazila malega Milančka. Velik slamnik mu je skoro popolnoma zakrival rmenolaso glavico, roki je možko držal v žepu kot vaški župan in ponosno se je pomikal bliže ograji. Tega vsaj danes ne smemo zameriti mlademu junaku, zakaj prvič je oblekel nove hlače.

O tako slovesnem dnevu, ko je tudi on napravil važen korak v človeškem življenju, pa bi se človek držal samo doma in bi ne smel, čeprav samo do soseda, pogledat, to se je zdelo malemu dečku nedostojno, če ne celo žaljivo. Silil je ven, le ven v pisani svet.

»Milka, hlače, glej no, hlače imam danes!«

Deklica je pogledala preko vrtne ograje in ni se mogla vzdržati smeha videč malega junaka v prvih hlačah.

— Milanček, ti si vrl dečko, že vidim. Pa velik si, velik in močan.

»Kmalu bom tolik kot stric Pavel, kaj ne?« hvalil se je mladi Korenov dedič.

— Kako si oddal sinoči pismo, fantič?

»Nesel sem ga stricu na mizo.«

— Ali so bili doma?

»Ne; prišli so šele zvečer.«

— Morda ga še niso prebrali.

»Ne vem«, reče deček počasi in užaljeno, da je tako slabo opravil izročeno mu nalogo. »Saj nisi nič rekla, Milka, da ga morajo tudi prebrati. Čakaj! pojdem povedat, naj je preberejo!« Že se je hotel vrniti.

— Stoj no! Ni treba hoditi. Nekaj bi te rada vprašala. — Deček postoji in gleda, kaj bode sedaj.

— Ali so tvoj ata doma?

»Doma v prodajalnici, če niso že odšli v trg.«

— Torej pojdem s teboj. Govorila bi rada ž njimi.

»Milka, le pojdi. Pokažem ti novega konjiča, katerega so mi prinesli mama oni dan iz semnja. Tak je, kakor živ: oči, ušesa, grivo, rep in tudi dlako ima povsod. Vsak večer spi pri meni na postelji, da mu ni pretrdo. Pojdi, no, brž, Milka!«

Blagi deklici je bilo v tem hipu prav toliko do Milančkovega konjiča, kot letošnjemu poletju do lanskega snega. Bala se je le, da kapitan ni dobil njenega lističa, zato se je namenila iti sama prosit milosti. Stopila je za dečkom v prostorno vežo Korenove hiše. Milanček je bil kmalu na vrhu stopnic in odprl vrata one sobe, kjer je počival njegov konjič.

»Milka, pojdi no za menoj. Bodeš videla, kak lep sivec je.« Deklica je gledala boječe za njim. Vedela je namreč, da bi ne bilo spodobno, ko bi slušala Milančka. Tudi jo je preveč skrbelo, kako bo opravila pri hudem sosedu. Samo ljubezen in pa nada, da bi videla ljubljeno mamico še kdaj veselo, ji je velela poskusiti s prošnjo še pri samem Korenu.

Odpró se stranska vrata. Milka se strese kakor šiba, meneč, da pride sam Koren, a ni ga bilo. Dečkova mati je slišala Milančkov glas na stopnicah in prišla gledat, kaj počenja nemirnež neugnani.

»Kaj bi pa ti rada, Milka?« ogovori jo prijazno.

— Oprostite, gospa, prišla sem prosit, da bi nama z mamó ne prodali hiše.

»Ljuba moja, prav nič bi ne opravila, tudi ko bi že ne bilo prepozno. Mojega soproga namreč ni doma, ravnokar se je odpeljal po opravilu v trg. Sinoči sta se sprla s kapitanom, danes je šel menda zastran njega tja. Škoda, škoda, da ni drugače. Glej, Milka, prav vseč si mi. Ali mojemu možu je zastonj vsaka beseda. Še celó kapitana užene. Potrpi, Bog bode že kako preložil.«

Malo potolažena je šla Milka zopet domov.

Dopoludne je bilo zeló soparno; zemlja je pokala same vročine in sušeče seno je prijetno šumelo pod žarki pekočega solnca. Delavei so hiteli, grabili, skladali, obračali in sušili, nakladali in vozili mrvo domov. Senožeti so bile kakor mravljišča. Vsem se je zeló mudilo; zakaj modri možje, ki se

razumejo na to, kakšno vreme kaže pratika in kaj obeta bodeča neža pod streho, uganili so tudi v Dolini, da popoldne ne bode rado brez dežja; prav gotovo pa pride ploha z večerom; tako so se strinjala prerokovanja.

Kapitan je nemirno stopal po polju in sedaj pa sedaj pogledal na nebo, dasi je imel sto drugih skrbij.

Res so začeli kmalu popoldne gledati beli gručasti oblaki kakor ogromni velikani od juga in severa čez domače gore v tiho Dolino. Njihove glave so se vzdigovale višje in višje. Potem je zavil zahodni veter in podil prah pred seboj po cesti. Ko se mu je pozneje vzprotivila burja, naredila sta vrtinec in vzdignila prah kakor stolp visoko pod nebo. Jelo se je temniti in daljni grom se je oglašal. Hkrati se je ojačil tudi veter in dvigal prah vedno silneje.

Kôsci so že zložili seno v kôpe ter hiteli z vozovi pod streho; kmetič na njivi se je pa milo oziral v nebo, da bi skoraj začelo rositi blagodar. Nekoliko pred mrakom se je nebesni svod popolnoma pogrnil z groznimi oblaki. Bliski, kakor velikanske ognjene kače, so švigali v temnem polmraku, da se je človeku zganjala duša. Silna burja vendar ni ponehala. Kakor v najhujši zimi, samo ne tako mrzla, je bučala čez drn in strn; in oni kmetovalci, ki so se sprva bali toče, so se tolažili s tem, da ne bode niti dežja veliko.

Grmenje je bilo vedno bližje in vedno silnejše. V daljavi so odmevali treski. Bila je grozna noč, kakor sodnji dan.

Kar se zasveti, kakor da sijejo vsaj štiri solnca. V tistem hipu nekaj počí kakor z dobro puško, in le z bližnjih holmcev in s sosednjih oblakov je donel grom; na Korenovem hlevu pa se je zasvetil plamen.

»Če ne bo drugače«, godrnjal je kapitan Pavel tedaj sam s seboj v svoji sobi, »kupim jaz Petranovo hišo za vzklicno ceno«. Toda kmalu je nehal, zakaj čudno se mu je zdelo, kaj pomeni tako živahno tekanje in krik po dvorišču. Kakor bi trenil, bila je namreč vsa streha v plamenu. Vsled silne burje se je ogenj prijemal sosednjih poslopij. Začela je goretí tudi Korenova hiša.

Pomagaj, kdor more!

Strašanski krik se je razlegal z gorišča. Vse je vrelo skupaj, vsi so hiteli spravljati pohištvo in štacunsko blago v varnost. Ogenj je lizal brezozirno vse, kar je dosegel. Korenova žena je vpila in obupno vila roké, govorila je pa vse zmešano. Zato ni nihče prav vedel, česa bi se najprej lotil.

Požar je divjal silovito, in močna ploha, ki se je usula med tem, kakor da ga je hotela še pospeševati: gorelo je, kakor bi polival z oljem.

Živino so rešili in tudi blago iz vseh pritličnih prostorov. Zgornji deli hiše so bili pa vsi v ognju, nihče si ni upal blizu. Plamen je švigal grozovito skozi okno in skozi streho, in vendar je bil v prvem nadstropju Korenov največji zaklad — mali Milanček, katerega je že dela dekla spat. Toda kdo se je spomnil ubožčka v grozni zmešnjavi.

Pavlu so znesli njegove reči, kolikor so jih mogli v naglici pograbití, na prosto; on je pa dajal ukaze na levo in desno ter pomagal vaščanom,

ki so gasili. Tudi on se je vedel jako čudno, in ljudje so že počeli misliti, da z blagim možem ni vse v redu.

Njegov brat Ivan se ni še vrnil iz mesta, kamor je bil šel po denar, da ga odplača in spravi iz hiše. Zares, zelo navskrižna brata.

Tudi Ljudmila je prišla bližje in pomagala nositi vodo. Videla je, kako je jadikovala Korenova dekla, kateri je zgorela obleka in menda nekaj denarja; toda kakor bi trenil skoči Ljudmila k nji in jo prime za rame: »Metka, kje imaš dečka?« Dekla ni mogla samega strahú niti povedati; le kazala je prestrašeno tja gori v razsvetljena okna. A huje kot dekli je bilo Ljudmili. Ni mogoče popisati, kako ji je razsvetlil požar preplašeno lice. Groza, strah, očitanje in pomilovanje se je v istem hipu zrcalilo na njenem licu. Vendar to le za trenotek.

»O, ti, brezskrbna ženska!« reče dekli, a v splošni zmešnjavi je ni slišal nihče. Prerije se skozi množico, kjer so ženske namakale rešilec rjuhe. Hlastno zgrabi najbližje mokro ogrinjalo in hiti ž njim ovita proti vratom. Toda strašanski smrad in dim jo je hotel zadušiti. Možje z zavezanimi ustmi in nosovi so valili tam mimo velike sode iz prodajalniške zaloge, deklica se je pa tesneje stisnila v rjuho in zletela kakor srna navzgor po stopnicah do vrat, kjer je videla zjutraj dečka, ko jo je vabil, naj gré pogledat njegovega konjiča. Na vratih je že slišala žalostno in pridušeno zdihovanje. Duri so že gorele. Brez pomisleka je odrine in vidi, da gori dečku pri nogah posteljnjak in odeja. Obupno je stezal revček ročici na pomoč, a nikogar ni bilo, ki bi ga rešil iz dušilnega dima. Ljudmila ga zgrabi in nese na prosto — — —

Kolikorkrat je pozneje deklica sama pripovedovala ta grozni prizor, dostavila je, da ne vé, kaj se je nadalje godilo ž njo. Zavedla se je šele pri materi na postelji. Tudi mi ne moremo kaj, da ne bi se spomnili tu pomoči angelja varuha, ki dostikrat tako čudovito pomaga svojim varovancem. — Ljudmila ni bila s svojim bremenom niti sredi stopnic, ko se je podrl strop z groznim ropotom. Zgrudila se je z dečkom in ni mogla več iz dima in plamena, ki je napolnil vso vežo. Prihiteli so možje in oba odnesli na cesto. Milanček ni bil skoro nič opečen, ona pa samo po rokah in obrazu, a ne nevarno. Spravili so jo nezavestno domov, ko so ji ženske pogasile gorečo obleko.

Korenka je strastno zgrabila dečka, kapitan jo je prijel za roko in dejal: »Vidiš, Ljudmila ti je rešila sina!«

— Bog ti povrni, blaga deklica. Nikoli te ne zabim!

V tem času je prišel domov Ivan Koren.

Kakor besen je vpil in razganjal s poti množico. Bilo je že prepozno. Streha je zagrmela z groznim treskom na kup, plamen je pa švignil visoko pod nebo; vsa okolica je bila tako razsvetljena, da bi pobral šivanko deset streljajev od pogorišča. Povsod se je raznesla žalostna novica, da imajo nocoj v Dolini grozno noč.

Slednjič zapoje trobenta. Prišlo je gasilno društvo iz mesta z brizgalnico in drugim orodjem. Toda rešiti se je dalo le malo več. Koren, dasi še ponosen in osvete željen, je bil brez strehe in hvalil Boga, da mu je ohranil ženo in sina.

* * *

Kakšna izpremema v naravi naslednje jutro! Sinoči, ko so se gasilci že razšli in pustili samo straže na pogorišču, je divjala nevihta, kakor da so se odvezale vse naravine moči; danes je nebo milo, jasno, zrak svetel, prozoren in mil kot človeški obraz, ko se je polegla v prsih razgrajajoča strast. Solnce plava veličastno po vedrem nebu, ki je prav kakor umito. Vse diha novo življenje, vse se veseli božjega darú, ki je napojil suho zemljo.

Kapitan Pavel je šel že zjutraj zgodaj na polje pogledat, da li ni morda toča napravila škode. Tu in tam je res ležalo po tleh odbito listje, a škode nikake. Rahločutnega moža je namreč vsaka nadloga, ki jo je videl na svojem bližnjem, nemilo dirnila v srce. Prošlo noč ni spal kapitan prav nič, zakaj strah ga je bil preveč vznemiril. Požar mu je uničil marsikak spomin iz prejšnjih časov, vendar mu danes bije srce veselejše in mirnejše kot minole dni. Hvalil je božjo previdnost, ki je vse tako uredila, da revama v Petranovi hiši menda ne bo krivice. Spomnivši se, da ima biti še ta dan dopoludne dražba, krene domov in radovedno čaka, s čim nagradi brat junaško Ljudmilo.

Delavci so vlačili narazen še tleče tramovje in razkopavali podrtine na več mestih, da bi cenilni možje, ki so imeli priti pregledat škodo, lažje spoznali, koliko je škode. Koren je bil namreč zavarovan, zato ni toliko čutil nesreče. V mislih se je bavil z načrti, kako in kaj bi začel zopet zidati. Zgodaj je že brzojavil zavarovalnici v Ljubljano, naj pridejo pregledat pogorišče. Sporočil je pa tudi sodišču v mesto, da je odstopil od tožbe proti Petranovki. Dražbo naj opusté, vse drugo poravnata z vdovo pozneje sama. Jednako sporočilo je dal tudi Petranovki, ki je blagovala svojo velikodušno hčerko.

»Kaj hočem«, rekel je Koren svoji ženi, »dasi je bilo ondaj mnogo škode naši hiši; ali sin je pa le sin, in ljudje so mi pravili, da ga je rešila samo Ljudmila.« Korenovka je hvaležno pogledala soproga in pogladila lasce spečemu Milančku.

Vsi so odobravalni njegovo početje.

Nekaj dnij pozneje so delavci razkopavali grušč in kamenje v pogo-relem hlevu. Prav v onem kotu, kjer so navadno spali hlapci in volar, se je odvalil velik kamen iz zida. Ljudje so se čudili, da je tam porušeno zidovje, ko ogenj ni niti segel tako nizko. Ko pregledavajo udrtino še natanč-neje, se oglasi nekdo: »Čakajte, mašne bukve! To je dobro znamenje!« Res so našli v starih cunjah zavit star molitvenik, nekoliko plesnjiv sicer, a sploh dobro ohranjen. Na prvem listu so bile načrkane besede: »Te bukve so Boštijana Boštijančiča iz Vrbiča h. št. 19. Kdor jih najde, naj jih vrne.«

Poleg molitvenika so bili pa tudi trije omoti. Ko so jih pregledali, je bilo v vsakem sto bankovcev po goldinarju.

Delavci so poklicali gospodarja.

»Zaklad smo našli, zaklad!« so mu kričali veselo nasproti.

Koren gleda, gleda in se čudi. Spoznal je namreč, da so to prav tisti omoti, ki jih je zmanjkalo v omari njegovega očeta. Šel je tudi pogledat v

svoj zapisnik in rad potrdil delavcem, da Boštijan Boštijančič ni bil nihče drugi kot nekdanji volar Baštè, ki je — kakor vse kaže, imel denarje skrite v zidu poleg postelje.

»Vsaka stvar pride prej ali slej na dan. Bašteta je pa Bog sodil. Tako so uganili delavci in nekateri izmej domačih so se celó spominjali, da je hotel nesrečni volar prav na zadnjo uro še nekaj povedati. Gospodar je pohvalil zveste delavce; potem pa molčé pobral bankovce in videč, da niso skoro nič poškodovani, jih je kar sam nesel — Petranovki.

Kapitanu se je orosilo oko, ko je izvedel, kako se je stvar obrnila, in še raji kot prej se je oglašal pri raznih rokodelcih po vasi ter o vsaki priliki povdarjal, kako lahko bi se bil njegov brat preneglil. Ljudmila in njena mati sta pa imeli pri Korenu vedno dosti dela. Radi in mnogokrat sta pripovedovali pozneje, da sta našli po dolgih letih bridkostij in skušnjav pri Korenu svoj drugi dom.

Listje in cvetje.

Iz mojega spisovnika.

(Priobčil Ant. Maier.)

10. Mušnica.

Mušnica je zeló strupena goba. Kocen je bel in votel in ima blizu gornjega konca majhen obroček. Klobuk je na zgornji strani rudeč in posut z belimi bradovicami. Obroček in bradovice so ostanki bele kožice, v katero je mlada mušnica zavita. Plodna plast je sestavljena iz mnogih listkov, na katerih visi tros. Mušnica ji rečejo zato, ker jo na mleku dajejo muham, da pocepajo. Mušnici je podoben karželj, ki pa je jedilna goba. Karželj ima rudeč klobuk, na katerem pa ni belih bradovic. Njegov kocen je rumen in brez votline.

Otroci! nabirajte in jejte samo take gobe, katere prav dobro poznate in še te samo takrat, če niso stare.

Pregovori, izreki in pametnice.

(Zapisal A. K. Sežun-ov.)

10. Ves dan vporablaj v dobra dela, Zvečer ti vest bo hvalo pela.
11. Na svetu še marsikaj nazaj dobiš, Umrlih starišev zastonj si želiš.

12. Gizdavo — nezdravo.
13. Nedolžno oko in rudeči lici Pričujejo o nedolžni dušici.
14. Molčanje je lepa navada, klepetavost grda razvada.
15. Človeški jezik ima dvojna vrata, Govôri rad, kar je beseda zlata.
16. Spoznanje lastnih napak — K poboljšanju prvi korak.
17. Čist značaj je zlata duša.
18. Kdor sebe izpopolnuje, tudi bližnjemu koristi.
19. Človek ima za-sé v svojem srcu največ prostora.
20. Bolezen priskače, zdravje prileze.
21. Kdor vé, kako si je bolezen zadjal Zdravil si bo kmalo pravih nabral.
22. Čas je jezdec — vedni bežec.
23. Mladost greši — starost pokori.
24. Čislajmo življenje, da si zljajšamo trpljenje.
25. Kdor sebi in svetu živi, se pogubi.
26. Kdor le slaščice prerad liže, Gre siromaštvu vedno bliže.
27. Grehu se lahko izognemo, starosti se ne moremo.